

DOI 10.36074/grail-of-science.01.11.2024.076

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЛІПЛЕННЯ З ПРИРОДНОГО МАТЕРІАЛУ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Літиченко Олена Дмитрівна

канд. пед. наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київський столичний університету імені Бориса Грінченка, Україна

Блощицька Олександра Володимирівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Факультету педагогічної освіти
Київський столичний університету імені Бориса Грінченка, Україна

Анотація. У статті висвітлено теоретичний аналіз особливостей художньо-продуктивної діяльності дітей раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти. Проаналізовано доробки українських вчених з означеного питання. З'ясовано, що художньо-продуктивна діяльність включає: малювання, художнє конструювання, ліплення. Для дітей раннього віку ліплення є важливим засобом розвитку дрібної моторики, набуття сенсорних еталонів, розвитку творчих здібностей. Розглянуто значення використання безпечного, екологічно чистого матеріалу для розвитку навичок ліплення. Висвітлено результати опитування батьків дітей раннього віку щодо створення осередку художньо-продуктивної діяльності вдома, організації ліплення та використання різноманітних пластичних сумішей в домашніх умовах.

Ключові слова: ранній вік, ліплення, художньо-продуктивна діяльність, розвивальне середовище, освітня взаємодія, природний матеріал.

Постановка проблеми. Упродовж життя кожна людина проживає різні періоди зростання та становлення. Першим і найбільш продуктивним, з погляду росту і розвитку, є період дитинства. Він у свою чергу, згідно з віковою періодизацією, охоплює кілька періодів, зокрема період з 1 до 3 років виокремлюється як раннє дитинство (ранній вік). Проживаючи кожен віковий етап людина накопичує знання, новий досвід, розвиває свої задатки та здібності, реалізує себе у діяльності. На кожному з них, її супроводжують різні соціальні інститути. Найпершим із них, у який дитина потрапляє з родини, стає заклад дошкільної освіти. Відповідно до нового закону України «Про дошкільну освіту» (2024) заклади дошкільної освіти залежно від типу охоплюють дітей від трьох місяців до 7-8 років.

Науково доведено, що кожен рік життя людини має значні можливості та ресурсний потенціал, і за умов потрапляння до належного розвивального

середовища вона реалізується в емоційному і соціальному зростанні, накопиченні знань, формуванні уявлень про взаємозв'язки і взаємодію у довкіллі. Особлива увага у сучасній науковій думці приділяється дітям раннього віку, адже цей період життя має суттєві відмінності та характеризується психологами, як окремий етап розвитку особистості.

Аналіз досліджень та публікацій. У дослідженнях О. Безсонової, С. Васильєвої, Н. Гавриш, Н. Грами, В. Кошель, К. Крутій, В. Рогозіної, Т. Піроженко, О. Половіної, Т. Поніманської, Т. Пономаренко порушено актуальні питання раннього дитинства, закладено методичне підґрунтя організації освітньої взаємодії в умовах закладу дошкільної освіти. Науковці акцентують увагу на значенні партнерської взаємодії між педагогами та батьками дітей раннього віку (Б. Андрейко, Г. Беленька, Г. Борин, І. Деснова, З. Гуріна, О. Дурманенко, О. Кочерга, О. Коваленко, І. Кондратець). Як важливе вчені виокремлюють необхідність створення умов для різноманітних активностей дітей у довкіллі. На думку вчених, предметно-практична діяльність інтенсифікує розвиток психічних якостей і процесів, що обумовлює необхідність дослідження, експериментування, дії з різноманітними предметами та матеріалами у довкіллі (О. Кононко, І. Костюк, О. Запорожець, С. Ладивір, Г. Смольникова О. Рейпольська). Тому продуктивні види діяльності є особливо привабливими для дітей раннього віку, вони викликають жвавий інтерес та відкривають можливості для виявлення власної активності. Серед таких активностей звертаємо увагу на ліплення, малювання, елементи художнього конструювання. Згідно з Державним стандартом дошкільної освіти (БКДО 2021) вони є складниками художньо-продуктивної діяльності.

У наукових працях сучасних українських вчених здійснено аналіз означеного наукового питання. Зокрема, особливості художньо-продуктивної діяльності як засобу розвитку творчих здібностей дітей третього року життя представлено у дослідженнях Н. Голоти, О. Дронової, О. Половіної, І. Ніколаеску, М. Стаднійчук, Г. Сухорукової, Л. Янцур, педагогічні умови декоративної діяльності дітей раннього віку в ЗДО розглядала В. Рогозіна, особливості організації освітнього процесу висвітлено у доробках Р. Борщ, Д. Самойлик. Водночас варто зазначити, що вивчення наукових джерел, методичних розробок, опублікованого досвіду практиків дозволяє дійти висновку про незначну кількість матеріалів з означеного питання та недостатнє розроблення методичного супроводу художньо-продуктивної діяльності дітей раннього віку. Актуальність дослідження підсилюється значним науковим інтересом до раннього дитинства, який у зв'язку з новими акцентами у «Концепції освіти дітей раннього і дошкільного віку» (2020), Державному стандарті дошкільної освіти (2021), Законі України «Про дошкільну освіту» (2024) поживавили наукову дискусію [1; 5].

Виклад основного матеріалу. Психологи зазначають, з раннього дитинства (1-2 роки) починають формуватись усвідомлені контрольовані дії, що є наслідком внутрішнього задуму, який направляє їх. Цікава для дитини предметна діяльність базується на наслідуванні дорослих та поступово стає усвідомленою. Розуміння власних дій, поява можливості їх контролювати спонукає до виникнення інтересу до довкілля, бажання досліджувати та

створювати [2]. Саме тому художньо-продуктивна діяльність захоплює дітей своєю різноманітністю дій, можливістю експериментувати та створювати образи з різних матеріалів. Адже для дітей раннього віку емоційне піднесення у процесі виконання дії є пріоритетним. Діяльність триває поки є емоції, що спонукають до дії, а процес осмислення відбувається у процесі діяльності. Поступово дитина помічає певні образи у створених нею виробках [1;4;7].

Вже у 2-3 роки, на думку В. Рогозіної, бачення образу дитиною стає для неї головним мотивом маніпуляцій з художніми матеріалами й інструментами. Збагаченню цих образів, а також їхньому ускладненню сприяє розвиток предметної діяльності дитини, взаємодія і спілкування з дорослими й однолітками, поява активного мовлення. У своїх виробках дитина імітує образи предметів довкілля, тому створює предмети-замінники, які стають частиною її гри [9].

Одним із найбільш інформативних видів художньо-продуктивної діяльності дітей дошкільного віку є ліплення. Це поняття визначається у «Енциклопедії сучасної України», як «різновид скульптурної техніки, спосіб формоутворення під час роботи з м'якими або вологими речовинами (глиною, воском, пластиліном, гіпсом, гарячою скломасою, тістом, сиром тощо)»[3]. Художнє ліплення трактується, як «моделювання, поступове додавання матеріалу до первинної основи, м'яке пластичне трактування об'єму, складові якого плавно перетікають одна в одну» [3]. На думку науковців цей матеріал збагачує сенсорні враження дітей, дозволяє через об'єм, особливості текстури передавати більше характеристик предметів довкілля.

Зважаючи на вікові особливості дітей раннього віку та безперечний пріоритет безпеці середовища, матеріали, що використовуються у художньо-продуктивній діяльності дітей, мають бути екологічно чистими та дидактично доцільними. Саме тому для дитячої творчості наймолодших рекомендовано використовувати природні матеріали [6]. Серед них, в умовах ЗДО у групах раннього віку, використовують: мокрий і сухий пісок, кінетичний пісок, глину, солоне тісто, пластичні суміші. Використання такого матеріалу мінімізує шкоду при потраплянні до рота або очей, адже для дітей цього віку характерне активне експериментування у довкіллі.

Використовуючи різноманітні пластичні суміші природного походження варто пам'ятати, що цей матеріал потребує попередньої підготовки: розмочування, змішування, охолодження тощо. Також, необхідний догляд після ліплення разом з дітьми, оскільки пластичні суміші, зазвичай, використовують повторно. Організуючи освітню діяльність з використанням природного пластичного матеріалу у групах раннього віку вперше варто ознайомитись з попереднім досвідом дітей.

Ліплення є специфічним дитячим видом діяльності, його активно використовують в освітній діяльності ЗДО. Оскільки ліплення має значний вплив на розвиток психічних процесів дитини, ми хотіли з'ясувати як ставляться до цього виду діяльності батьки дітей раннього віку, адже взаємодія закладу освіти і родини є дуже важливою. Для цього було використано методи спостереження, опитування, бесіди. Опитування було здійснено за допомогою за Google-форми, у ньому взяло участь 32 респонденти. Відповідаючи на

питання 75% опитаних зазначили, що їх діти люблять ліпити, 25% ще не знають чи подобається їх дітям цей вид діяльності, вони ще не пробували ліпити вдома. На питання як часто дитина вдома займається творчістю з використанням пластичних матеріалів (пластилін, глина, солоне тісто тощо) 12,5% відповіли, що щодня, 50% зазначили – «часто», тобто 1-2 рази на тиждень, 18,8% опитаних відповіли «рідко» (1-2 на місяць), 6,3% – «дуже рідко», 12,5% – зазначили, що їх діти не ліплять.

Серед матеріалів, які використовують для ліплення вдома 50% батьків назвали пластилін, 25% – кінетичний пісок, 12,5% – солоне тісто, 6,3% – використовують різні види пластичних сумішей (глину, тісто, кінетичний пісок, пластилін тощо), 6,3% опитаних зазначили, що використовують жодних матеріалів. У бесідах батьки розповіли про невибагливість у виборі матеріалу для творчості. Вони з довірою ставляться до матеріалів запропонованих у крамницях, на їх думку, куплений ними матеріал має відповідати нормам безпеки, бо він розрахований на використання дітьми. Значна кількість батьків не звертають уваги на позначку «3+», варто уточнити, що більшість матеріалів має таку позначку, тобто він розрахований на використання старшими дітьми.

Важливим для нас було з'ясувати чи має дитина вдома місце для творчості, оскільки середовище для вільної діяльності є надзвичайно важливим. На це питання 75% респондентів відповіли, що таке місце їх дитина має, 12,5% – зазначили, що частково має місце, оскільки це спільний для усієї родини простір, ще 12,5% – зазначили, що такого місця немає. Спостереження за дітьми дозволяє зазначити: діти, які мають доступ до пластичного матеріалу вдома мають більш розвинені навички ліплення. Також, ми з'ясували чи ліплять батьки разом з дітьми. 50% батьків ліплять разом з дітьми, 37,5% зазначили, що роблять це інколи, 12,5% - не ліплять зі своєю дитиною вдома. 12,5% опитаних зазначили, що мають труднощі з організацією ліплення вдома, 6,3% зазначили, що інколи відчувають труднощі.

Успішність розвитку дітей раннього віку залежить від підтримки дорослих: педагогів і батьків. Адже у будь-якій діяльності важливим є налагодження партнерської взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу. Опитування батьків дітей раннього віку посилило інтерес до ліплення вдома. Пожвавила роздуми батьків інформація про різні види пластичних сумішей їх переваги і недоліки, яку вони отримали від вихователів у процесі дослідження означеного питання. Цікавими для батьків виявились матеріали завдань і діяльностей з тістом на кухні, рецепти безпечних пластичних сумішей, які можна виготовити вдома з дитиною тощо.

Висновки. У закладі дошкільної освіти художньо-продуктивна діяльність для дітей раннього віку реалізується у таких активностях як малювання, ліплення, конструювання (елементи аплікації). У наукових працях О. Дронової, Н. Голоти, С. Матвієнко, О. Половіної, Л. Сірченко, Г. Сухорукової, В. Суржанської, В. Рогозіної ліплення характеризується як особливий вид художньо-продуктивної діяльності доступний дітям раннього віку. Він дозволяє збагачувати сенсорні уявлення за допомогою, що створює підґрунтя для майбутньої творчої діяльності.

У процесі ліплення дитина засвоює особливі властивості пластичного матеріалу, оскільки він є об'ємним, добре тримає форму, перетворюється у процесі ліплення. Різний пластичний матеріал надає дітям неповторні сенсорні враження у процесі ліплення, формує розуміння властивостей. Тому пластичні суміші, глина, солоне тісто, кінетичний пісок завдяки своїм властивостям дозволяють отримати особливі враження і пізнати новий бік матеріального і природного світу.

Список використаних джерел:

- [1] Васильєва, С. А., Гавриш, Н. В., & Рагозіна, В. В. (2021). Виховання дітей раннього віку у закладах дошкільної освіти різних типів. URL: <http://surl.li/vxnbyf>
- [2] Дергунова О. (2023). Предметно-маніпулятивна діяльність як провідна діяльність раннього дитинства. *Молодий вчений*, 9 (121), 76-80. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-15>
- [3] Енциклопедія Сучасної України. (2016) Т. 17: «Лег» – «Лощ» / Гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: <https://esu.com.ua/article-55589>
- [4] Коваленко О.В., Літиченко О. Д. (2023) Сучасний погляд на розвивальне середовище для дітей раннього і дошкільного віку. *Grail of Science*. 34, 317-322. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.08.12.2023.69>
- [5] Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку /Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с
- [6] Літиченко О.Д. Кирилюк О.В. (2022) Дослідження особливостей використання природних матеріалів для організації ліплення з дітьми 3-го року життя у закладі дошкільної освіти. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки» № 22 (листопад, 2022): за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції «Science of post-industrial society: globalization and transformation processes», TOB «International Centre Corporative Management»* (Відень, Австрія), № 22, 236-240 <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.11.2022.46>
- [7] Половіна, О. А., Стаднійчук М. А. (2024) *Особливості художньо-педагогічного спілкування як засобу розвитку творчих здібностей дітей третього року життя* Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка (41(1)). 46-51.
- [8] Пономаренко Т.О., Євченко Я.Б. Формування основ сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку The IX International Science Conference «Trends of development modern science and practice». November 16 – 19. 394-397
- [9] Рагозіна В. В. (2021) Технологія педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку в умовах закладів дошкільної освіти. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, (25), 113-126.

FORMATION OF SCULPTING SKILLS FROM NATURAL MATERIAL IN CHILDREN OF EARLY AGE

Litichenko Olena Dmutrivna

Ph.D. in Education, lecturer of the Department of Preschool Education
Faculty of Pedagogical Education
Boris Grynchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine